

LAGRÅDET

Utdrag ur protokoll vid sammanträde 2015-02-24

Närvarande: F.d. justitierådet Lennart Hamberg samt justitieråden Kristina Ståhl och Agneta Bäcklund.

Införande av vissa internationella standarder i penningtvättslagen

Enligt en lagrådsremiss den 12 februari 2015 (Finansdepartementet) har regeringen beslutat inhämta Lagrådets yttrande över förslag till lag om ändring i lagen (2009:62) om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism.

Förslaget har inför Lagrådet föredragits av rättssakkunnige Fredrik Van Kesbeeck Andersson, biträdd av kanslirådet Anna Andersson.

Förslaget föranleder följande yttrande av Lagrådet:

I lagrådsremissen föreslås vissa ändringar i lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism (penningtvättslagen). Syftet med ändringarna är framför allt att anpassa regleringen till nya

internationella standarder som antagits av Financial Action Task Force (Fatf).

Penningtvättslagen införlivar EU:s tredje penningtvättsdirektiv (2005/60/EG). Förhandlingar pågår om ett reviderat penningtvättsdirektiv, det fjärde penningtvättsdirektivet, och ett nytt direktiv förväntas enligt remissen att bli antaget under första halvåret i år. Det nya direktivet ska bygga på Fatf:s standarder.

Förslagen i lagrådsremissen läggs således fram innan det fjärde direktivet har antagits men överensstämmer enligt vad som upplysts vid föredragningen med regleringen i det kommande direktivet. Att detta inte har kunnat inväntas har vid föredragningen förklarats med att Fatf ställer krav på att standarderna redan nu införlivas i svensk rätt. Vidare har upplysts att de ändringar som nu föreslås endast motsvarar en del av den kommande direktivregleringen. När direktivet är antaget är avsikten att penningtvättslagen ska bli föremål för en mer genomgripande översyn.

De ovan beskrivna förhållandena har påverkat Lagrådets granskning på så sätt att Lagrådet har avstått från att i detta skede lämna mer principiella och strukturella synpunkter på regleringen.

2 kap. 7 b §

I paragrafen anges att när en person har upphört att inneha sådana funktioner som avses i 1 kap. 5 § 7, ska 6 a och 7 §§ tillämpas en viss tid därefter. I 1 kap. 5 § 7 finns en definition av begreppet person i politiskt utsatt ställning. Enligt den definitionen omfattas personer som "har eller har haft" vissa närmare angivna funktioner. En person som någon gång har haft en sådan funktion fortsätter således, synbarligen för alltid, att vara en person i politiskt utsatt ställning och be-

stämmelserna i 2 kap. 6 a och 7 §§ ska därmed som utgångspunkt fortsätta att tillämpas med avseende på honom eller henne även efter att han eller hon frånträtt den aktuella funktionen. Föreskriften i 2 kap. 7 b § innebär ett undantag från detta men är formulerad som en positiv bestämmelse som närmast ger intryck av att utsträcka den tid under vilken de angivna paragraferna ska tillämpas. Enligt Lagrådets mening bör övervägas om paragrafen kan formuleras om så att dess karaktär av undantagsbestämmelse framgår tydligare.

I paragrafen hänvisas till 2 kap. 6 a och 7 §§, men inte till 7 a §. Enligt den sistnämnda paragrafen ska åtgärderna i bl.a. 6 a och 7 §§ tillämpas även på familjemedlemmar och kända medarbetare till personer i politiskt utsatt ställning. Som framgått fortsätter en person att vara en person i politiskt utsatt ställning även efter den tidsperiod som anges i 2 kap. 7 b §. Detta synes innebära att bestämmelserna i 6 a och 7 §§ då ska fortsätta att tillämpas på familjemedlemmar och kända medarbetare till honom eller henne. Detta torde inte vara avsikten. Det bör därför i 7 b § föras in en hänvisning även till 7 a §.

3 kap. 1 b §

I paragrafen anges att en verksamhetsutövare ska i fem år bevara uppgifter om åtgärder som vidtagits vid granskning och analys av transaktioner enligt 1 § andra stycket andra meningen. I den bestämmelsen talas dock inte om några andra åtgärder än att uppgifter i vissa fall ska lämnas till Polismyndigheten. Vid föredragningen har upplysts att vad som avses är att uppgifter om den granskning och analys av transaktioner som gjorts enligt den nämnda bestämmelsen ska bevaras. Paragrafen bör omformuleras så att den avsedda innebörden framgår klarare. Motsvarande ändring bör göras i bemyndigandebestämmelsen i 8 kap. 1 § 11.

4 kap.

I lagrådsremissen föreslås att nuvarande 4 kap. ska upphöra att gälla och att det ska införas ett nytt 4 kap. Förändringen i denna del har inte något samband med Sveriges medlemskap i Fatf.

Förändringen i denna del syftar till att införa en reglering som utgår från behandling av personuppgifter i stället för särskilda bestämmelser om register. I lagrådsremissen anges att de skäl som låg till grund för införandet av bestämmelser om register inte längre är aktuella. Samtidigt används alljämt registerbegreppet i 4 § där det finns bestämmelser om förbud mot samkörning av register.

I kapitlets första paragraf, under rubriken Tillämpningsområde, anges att kapitlet gäller vid verksamhetsutövares behandling av personuppgifter i syfte att förhindra att finansiell verksamhet och annan näringsverksamhet utnyttjas för penningtvätt och finansiering av terrorism.

Första paragrafen kan uppfattas så att den ger uttryck för såväl tillämpningsområdet som de ändamål för vilka behandlingen får ske. Någon uttrycklig bestämmelse om de ändamål för vilka personuppgifter får behandlas finns dock inte i lagen, vilket är en brist.

I 2 § regleras behandling av känsliga personuppgifter. Bestämmelsen innebär att känsliga personuppgifter får behandlas om det är nödvändigt för att

1. bedöma om kunden är en sådan person som avses i 1 kap. 5 § 7 eller 2 kap. 7 a § andra och tredje styckena,
2. bevara handlingar eller uppgifter enligt 2 kap. 13 §,
3. uppfylla uppgifts- och granskningskyldigheten enligt 3 kap. 1 § första stycket och andra stycket första meningen, eller
4. bevara uppgifter enligt 3 kap. 1 b §.

Bestämmelsen innebär att känsliga personuppgifter får behandlas om det är nödvändigt för att bl.a. bevara handlingar eller uppgifter om åtgärder som har vidtagits för att uppnå kundkännedom (p. 2). Det synes dock inte finnas någon bestämmelse som ger möjlighet att behandla känsliga personuppgifter för att uppnå sådan kundkännedom. Det är svårt att förstå när personuppgifter som inte får behandlas i övrigt ska få behandlas för att bevaras.

Utformningen av det föreslagna 4 kap. väcker således flera frågor.

En särskild utredare har fått i uppdrag att göra en översyn av lagen om åtgärder mot penningtvätt och finansiering av terrorism och lämna förslag till de lagändringar som kommer att krävas med anledning av det fjärde penningtvättsdirektivet. Utredaren ska också se över strukturen i penningtvättslagen och, i förekommande fall, lämna nödvändiga lagförslag. Det innebär att lagen för närvarande är föremål för översyn. Utredaren ska redovisa uppdraget senast den 30 juni 2015.

Vid föredragningen har upplysts att bestämmelserna om personuppgiftsbehandling kommer att bli föremål för ytterligare överväganden inom ramen för beredningen av utredarens överväganden. Mot den angivna bakgrunden förordar Lagrådet att förändringarna av 4 kap. övervägs ytterligare och genomförs samlat inom ramen för beredningen av det betänkande som väntas vid halvårsskiftet.

6 kap. 7 §

Enligt första stycket i paragrafen får tillsynsmyndigheten förelägga den som driver verksamhet som omfattas av kapitlet att lämna de upplysningar och ge tillgång till de handlingar som behövs för tillsynen. I andra stycket anges att om verksamhetsutövaren inte rättar sig

efter föreläggandet, får tillsynsmyndigheten förelägga verksamhetsutövaren att göra rättelse. Om rättelse inte görs, får tillsynsmyndigheten förelägga verksamhetsutövaren att upphöra med verksamheten.

Enligt Lagrådets mening är det missvisande att använda uttrycket "rättelse" i detta sammanhang. Lagrådet föreslår att andra stycket omformuleras, exempelvis enligt följande.

Om verksamhetsutövaren inte lämnar de begärda upplysningarna eller ger tillgång till de efterfrågade handlingarna får tillsynsmyndigheten på nytt förelägga verksamhetsutövaren att göra detta. Om inte heller detta föreläggande följs, får tillsynsmyndigheten förelägga verksamhetsutövaren att upphöra med verksamheten.

8 kap. 1 §

Se vad som anförts angående 3 kap. 1 b §.